

3 Volně žijící ptáci

Volně žijícím ptákem se rozumí jedinec živočišného druhu třídy *Aves*, jehož populace se v přírodě udržují samovolně, a to i v případě jeho chovu v lidské péči.¹ Z právního pohledu jsou ptáci věci, kterou nelze ovládat, „nejsou nič“². Smyslem jejich ochrany je uchování jejich populací jako součástí přírodního prostředí a ochrana jedinců před negativními zásahy do jejich přirozeného vývoje. Tato ochrana je definována především zákonem o ochraně přírody a krajiny² a zákonem na ochranu zvířat proti týrání.³ Využívání některých druhů a s tím související ochranu definuje zákon o myslivosti.⁴

Zákon o ochraně přírody a krajiny poskytuje ochranu všem druhům ptáků, kteří se volně vyskytují na území Evropské unie (dále je používán termín evropské ptáci). Všechny druhy evropských ptáků je zakázáno úmyslně zabít, chytat a držet v zajetí, úmyslně poškozovat nebo odstraňovat jejich hnízda, sbírat jejich vejce a úmyslně je vyrušovat zejména během rozmnožování a odchovu mláďat. Také je zakázáno ptáky držet v zajetí a prodávat je, jak živé, tak i mrtvé, včetně jejich částí a výrobků z nich.

Zákazy zabíjení, držení v zajetí a prodeje neplatí pro druhy, které jsou lovnou zvěří. Z ostatních zakázek lze v odůvodněných případech získat povolení k odchylnému způsobu jednání.

Vzácnější druhy ptáků jsou navíc zařazeny mezi zvláště chráněné, do jedné ze tří kategorií ohrožený, silně ohrožený, kriticky ohrožený. Jejich ochrana se ale po implementaci Směrnice o ptácích do české legislativy příliš neliší od ochrany obecné, hlavním rozdílem je rozdělení kompetencí mezi různými správními úřady.

¹ Pojem „volně žijící pták“ není legislativně zakotven, a to ani ve Směrnici č. 79/409/ES, o ptácích. Nejde proto o oficiální definici, je vytvořena pro účely této publikace při respektování stávajícího legislativního znění pojmu „volně žijící živočich“ v § 2 zák. č. 100/2004 Sb., pojmu „volně žijící živočich“ v § 2 zák. č. 162/2003 Sb. a pojmu „volně žijící zvíře“ v § 3 zák. č. 246/1992 Sb. Definice volně žijícího

živočicha podle § 3 zák. č. 114/1992 Sb. ve znění zák. č. 218/2004 Sb. je věcně i právně chybná a autoři ji pro účely směrnice neakceptují; v dalším textu věnovaném platnému právu však respektují její existenci.
² zák. č. 114/1992 Sb.
³ zák. č. 246/1992 Sb.
⁴ zák. č. 449/2001 Sb.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání se dotýká i volně žijících zvířat. Především zakazuje bezdůvodné zabití jakéhokoli zvířete, dále uvádí zakázané způsoby lovu a odchytu a upravuje podmínky provádění pokusů na zvířatech, které se mohou vztahovat i na volně žijící ptáky.⁵

Zákon o myslivosti stanovuje především právo lovit a přivlastňovat si ulovenou zvěř a s tím související povinnosti subjektů provozujících myslivost. Tento zákon se tedy týká jen přesně vymezeného okruhu druhů ptáků. V zájmu ochrany těchto druhů stanovuje ale jistá obecná omezení, z nichž nejvýznamnější je zákaz plašit zvěř, zejména v době hnízdění, a povinnost zbytečně neohrožovat a nezraňovat zvěř ani její životní podmínky.⁶

3.1 POZOROVÁNÍ PTÁKŮ

Člověk každý den náhodně při pohybu ve městě či na výletě v přírodě přichází do kontaktu s ptáky. Velmi oblíbenou činností je v posledních letech tzv. birdwatching, kdy lidé cílevědomě pořádají výlety za účelem pozorování ptáků. Pro pozorování ptáků platí obecné zásady uvedené výše, zejména zákaz ptáky chytat, zabíjet, poškozovat jejich hnízda a vejce a rušit je v přirozeném vývoji.

Organizují exkurze birdwatcherů na hnízdiště puštek bělavých. Samce vždy provokují nahrávkou.

Jde o opakované rušení kriticky ohroženého druhu, které je zakázáno. Za porušení zákazu je možné udělit pokutu.

Při jakémkoli pohybu krajinou, zejména v době hnízdění, je třeba se chovat tak, aby nedocházelo k rušení ptáků. Přestože výslovně zakázáno je jenom úmyslné vyrušování

(v případě chráněných druhů ale i neúmyslné!), každý návštěvník přírody by se k ní měl za všech okolností chovat maximálně šetrně. Snaha spatřit vzácného ptáka nikdy nesmí vést k jeho ohrožení. To platí o volbě místa pozorování stejně jako o provokaci ptáků např. přehráváním nahrávky. Přitom je třeba myslet na to, že vyrušen může být i jiný druh, než který je zrovna středem našeho zájmu.

Mimo to je nejdůležitějším omezením povinnost dodržovat předpisy o pohybu v územích podléhajících zvýšené ochraně vzhledem k jejich přírodnímu či strategickému charakteru nebo dodržovat pravidla stanovená majitelem či uživatelem pozemku. Podrobnější rozbor problematiky vstupu do krajiny a pohybu v ní je uveden v kapitole 5.1.

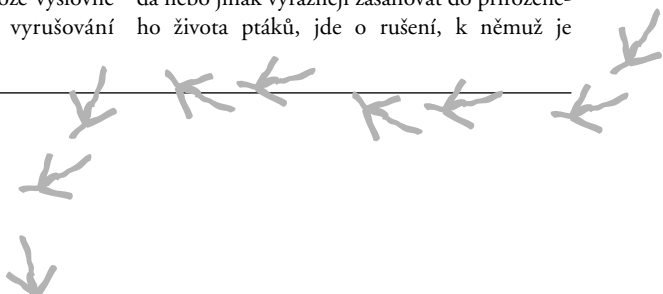
3.2 FOTOGRAFOVÁNÍ, FILMOVÁNÍ, NAHRÁVKY ZVUKU

Spolu s prostým pozorováním ptáků se stává stále oblíbenějším i zaznamenávání zážitků na film, magnetofonový pásek nebo digitální nosič dat. Takovýto materiál pak slouží i jako doklad výskytu určitého druhu v určitém místě. Dávno pryč je doba, kdy jako doklad sloužily vycpaniny ptáků. Pro pořizování audiovizuální dokumentace platí ve zvýšené míře nutnost šetrného přístupu. Velmi vhodnou formou je tzv. digiscoping – fotografování digitálním fotoaparátem přes stativový dalekohled, při němž se nemusíme dostat do těsné blízkosti fotografovaného objektu.

Náhodné fotografování, filmování a nahrávání jako součást běžného pozorování ptáků není zákonem omezeno. Je-li ale k pořízení zamýšlených záběrů třeba budovat kryt, instalovat kameru nebo mikrofon do blízkosti hnízda nebo jinak výrazněji zasahovat do přirozeného života ptáků, jde o rušení, k němuž je

⁵ § 14 zák. č. 246/1992 Sb.

⁶ § 8 a 9 zák. č. 449/2001 Sb.

potřeba výjimka (odchylka). To je výslovně stanoveno vyhláškou pro druhy chráněné, ale po zavedení ochrany všech volně žijících ptáků je nutno takto postupovat vždy.

Má-li fotografický kryt trvalější podobu (bude stát na místě několik dní nebo třeba celou hnízdní sezónu), je nutné se předem dohodnout s majitelem pozemku. Je také vhodné informovat mysliveckého hospodáře, aby kryt nebyl považován např. za pytlácký posed.

Chci fotografovat výra velkého na hnízdě.

Předem je nutno požádat o vydání výjimky ze základních ochranných podmínek zvláště chráněného druhu (§ 56 zák. č. 114/1992 Sb.). Pro výra velkého (ohrožený druh) ji může vydat krajský úřad (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy).

V případě výzkumných projektů lze fotografování a jiné snímání dat zahrnout do projektu pokusu (kapitola 3.3), to ale nenahrazuje potřebná povolení podle zákona o ochraně přírody a krajiny.

3.3 VÝZKUM

Výzkum můžeme rozlišit na výzkum bez fyzického kontaktu s ptákem (bezkontaktní, neinvazivní) a výzkum spojený s odchytom, případně přímo s narušením fyzické integrity jedince (kontaktní, invazivní). Kromě obecných zásad ochrany přírody (pohyb v území, rušení, ochrana druhů), kterým je třeba se podřídit, má výzkumná činnost řadu specifík. Zejména jde o skutečnost, že jakýkoli výzkum, při kterém dochází k přímé manipulaci s ptáky, je velmi striktně regulován.⁷

3.3.1. Výzkum bez odchytu

Definici pokusu podle zákona na ochranu zvířat proti týrání neodpovídají některé základní metody ornitologického výzkumu založené na pozorování ptáků – sčítání ptáků na líniových a bodových transektech (např. Jednotný program sčítání ptáků), mapování hnízdních okrsků, kvadrátové mapování, zimní sčítání vodních ptáků. Všechny podobné bezkontaktní výzkumné metody nejsou zákonem omezeny. Jejich organizátoři a spolupracovníci jsou povinni respektovat omezení jako v případě běžného pozorování ptáků (kapitola 3.1 – zejména omezení pohybu v chráněných územích), ale další náležitosti nejsou třeba.

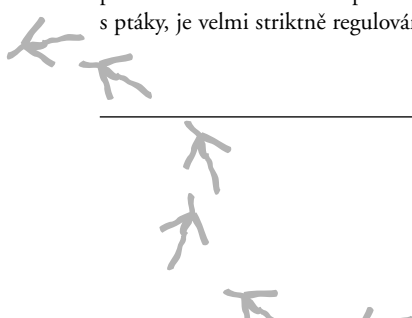
Chci studovat průběh inkubace kosa černého, přitom budu přemisťovat vejce mezi různými hnízdy.

Jde o zásah do hnízdění, předem je třeba požádat o odchylku (§ 5b zák. č. 114/1992 Sb.) z obecné ochrany ptáků. Individuální odchylku pro druhy obecně chráněné může vydat obecní úřad obce s rozšířenou působností (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy).

Manipulace s vejci nespadá pod režim zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Spornou oblastí, která může být považována za přechod mezi bezkontaktním a kontaktním výzkumem, jsou metody založené na soustavném pozorování určitého ptačího druhu, např. pozorování průběhu hnízdění (hnízdni karty). Pokud součástí výzkumu nejsou přímé zásahy do průběhu hnízdění (např. příkládání mláďat), není takový výzkum pokusem podle zákona na ochranu zvířat proti týrání. Podobně,

⁷ zák. č. 246/1992 Sb.

je-li cílem výzkumu popsat přirozený průběh přírodních dějů, je jedním z jeho předpokladů, že nebude docházet k rušení, jež by mohlo přirozené děje ovlivnit. V tom případě není třeba ani výjimka z ochranných podmínek chráněných druhů. Posouzení této skutečnosti je vždy třeba učinit na základě všech konkrétních okolností, resp. v případě, že výjimka udělena není, vyvarovat se jakékoli činnosti, jež by mohla k rušení⁸ vést. Jednání ve víře, že k zakázané činnosti nedojde, nezabývá odpovědnosti v případě, že k ní dojde, neboť ornitolog měl jako odborník tuto možnost předpokládat.⁹ Obstarání výjimky je nutné zejména v případě soustavného studia některého chráněného druhu.

Často používanou metodou je sledování predace pomocí umělých hnízd a vajec. V chráněných územích a ptačích oblastech doporučujeme použití metody konzultovat s příslušným orgánem ochrany přírody, jinde nejsou úřední povolení potřeba.

3.3.2 Výzkum spojený s odchytom

Pod přísný režim pokusů podle zákona na ochranu zvířat proti týrání spadá jakákoli manipulace s ptáky, která jim může způsobit bolest nebo vést ke ztížení přirozeného způsobu života. Přitom z pohledu zákona nejsou rozlišeni dospělí jedinci, které je třeba skutečně odchytit pomocí nějakého zařízení, a mláďata, která nejsou schopna samostatného pohybu. Mezi typické příklady výzkumu spojeného s odchytom patří kroužkování dospělců i mláďat, aplikace křídelních nebo nosních značek, připevnění vysílače pro telemetrické sledování, odchyt dospělců i mláďat na hnízdě, odebrání potravy pomocí krčních prstenců, odebrání a přidávání vajec nebo mláďat, odběry krve a vzorků tkání, případně odebrání jedinců z přírody natrvalo nebo dočasně pro pokusy v zajetí.

**Chci sledovat místní populaci motáků pochopů pomocí křídelních značek.
Kroužky používat nebudu, nejsem spolupracovníkem Kroužkovací stanice.**

Výzkum je možný pouze v případě, že jsem zaměstnán na akreditovaném pracovišti, a po schválení projektu pokusu k použití této metody (§ 18b zák. č. 246/1992 Sb.) příslušnou komisí.

Předem je třeba požádat o výjimku z ochranných podmínek zvláště chráněného druhu (§ 56 zák. č. 114/1992 Sb.). Pro motáka pochopa (ohrožený druh) ji může vydat krajský úřad (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy).

Bude-li výzkum probíhat v chráněném území, je třeba požádat o povolení vstupu resp. výzkumu v tomto území (§ 43 zák. č. 114/1992 Sb.). Odpovědným úřadem je vláda České republiky (bližší v kapitole 5.1.5).

V ptačích oblastech mohou být některé činnosti (např. vstup do litorálních porostů) vázány na souhlas krajského úřadu (pokud se na území ptačí oblasti nachází národní park, chráněná krajinná oblast, národní přírodní rezervace nebo národní přírodní památka je příslušná správa).

Základním předpokladem k jejich provádění je projekt pokusu, který může získat pouze akreditované pracoviště. Udělení akreditace Ústřední komisí pro ochranu zvířat i schvalování projektu pokusu se řídí přesnými pravidly, jejichž výčet přesahuje rámec této publikace. Mezi nejvýznamnější rysy patří skutečnost, že akreditaci k provádění pokusů na volně žijících zvířatech získává většinou pracoviště akademického

⁸ ve smyslu rušení, které by mohlo mít nepříznivý vliv např. na průběh hnízdění. Protože rušení není přesně definováno, je třeba vycházet z obecného účelu zák. č. 114/1992 Sb. a smyslu zvláštní druhové ochrany.

⁹ Vycházíme analogicky z obecné konstrukce přestupku ve formě vědomé nedbalosti podle § 4 zák. č. 200/1990 Sb.

nebo univerzitního charakteru. Některý z jeho vysokoškolsky vzdělaných pracovníků se po absolvování příslušných kursů může stát vedoucím pokusu. Po schválení projektu pokusu se skutečné práce se zvířaty mohou účastnit i další osoby, které mají osvědčení o odborné způsobilosti.¹⁰

V rámci diplomové práce budu studovat potravu rákosníků pomocí krčních prstenců.

Výzkum je možný pouze v případě, že pracoviště (fakulta) je akreditovaným pracovištěm, někdo z pedagogů má schválený projekt pokusu k použití této metody (§ 15 a násl. zák. č. 246/1992 Sb.) a student získal osvědčení o odborné způsobilosti (§ 17 zák. č. 246/1992 Sb.

Předem je třeba požádat o odchylku (§ 5b zák. č. 114/1992 Sb.) z obecné ochrany ptáků. Individuální odchylku pro druhy obecně chráněné může vydat obecní úřad ochrany s rozšířenou působností, na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy. Bude-li výzkum probíhat v chráněném území, je třeba požádat o povolení vstupu resp. výzkumu v tomto území (§ 43 zák. č. 114/1992 Sb.). Odpovědným úřadem je vláda České republiky (blíže v kapitole 5.1.5). V ptačích oblastech mohou být některé činnosti (např. vstup do litorálních porostů) vázány na souhlas krajského úřadu (pokud se na území ptačí oblasti nachází národní park, chráněná krajinná oblast, národní přírodní rezervace nebo národní přírodní památka je příslušná správa).

U chráněných druhů je třeba si v případě kontaktního výzkumu opatřit výjimku ze zákazu chytání, rušení a jiných škodlivých zásahů do přirozeného vývoje. U ostatních druhů záleží na konkrétních podmínkách výzkumu – odchylka je nutná v případě, že by plánovaný výzkum mohl vést k rušení významnému z hlediska cílů Směrnice o ptácích, tedy např. k narušení přirozeného průběhu hnízdění (příkladem může být manipulace s počtem mláďat v hnízdech). Ze zákazů v rámci obecné ochrany ptáků i chráněných druhů může Ministerstvo životního prostředí stanovit paušální odchylný postup, např. i pro účely výzkumu a výuky.

Při výzkumu spojeném s fyzickým kontaktem s ptákem, který je zvěř podle zákona o myslivosti, je nutné nedostát se do konfliktu s pravidly na ochranu zvěře stanovenými zákonem o myslivosti.¹¹

3.3.3 Kroužkování a jiné značení ptáků

Zřejmě nejrozšířenějším typem výzkumu, při kterém dochází k přímému kontaktu s ptákem, je kroužkování. Navíc základním předpokladem kroužkování je úspěšný odchyt volně žijícího ptáka, je proto na místě věnovat této tématice o něco více prostoru než jiným metodám. Kroužkování přináší vědecké poznatky nejen z oblasti biologie ptáků, ale v rámci využití ptáků jako bioindikátorů stavu životního prostředí má velký význam i v praktické ochraně přírody. Tento význam mu přiznává i legislativa Evropské unie.¹²

Předpokladem legálnosti jakéhokoli značení ptáků je schválený projekt pokusu. Tyto náleži-

¹⁰ § 15–18f zák. č. 246/1992 Sb.

¹¹ § 8 a 9 zákona č. 449/2001 Sb. Ze zákazu rušení zvěře podle zákona o myslivosti nelze udělit výjimku. Výzkumník tak paradoxně může mít všechna povolení podle zákona o ochraně přírody a krajiny a zákona na ochranu zvířat proti týrání, ale nemůže získat výjimku ze zákona o myslivosti. Problém může nastat v případě přímých zásahů do hnízdění.

¹² Směrnice č. 79/409/EHS o ptácích obsahuje v příloze V seznam údajů o populačních stavech stěhovavých druhů na základě kroužkování a dále stanovení úlohů určitých druhů ptáků jako indikátorů znečištění.

losti vyřídila Kroužkovací stanice Národního muzea, jejíž vedoucí je i vedoucím pokusu. Kroužkovat a jinak individuálně značit ptáky jsou oprávněni i všichni spolupracovníci Kroužkovací stanice, kteří složili zkoušky odborné způsobilosti.¹³ Každý kroužkovatel je povinen dodržovat bližší podmínky zákona a schváleného projektu pokusu podle instrukcí Kroužkovací stanice. Především je třeba respektovat omezení v používání některých metod odchytu, minimalizovat možné utrpení chybného ptáka a možnost jeho úhynu (pravidelná kontrola sítí, omezit pobyt ptáka v síti, zejména na přímém slunci, za deště nebo mrazu) a bezprostředně po okroužkování vypustit ptáka na místo jeho původního výskytu.

Výše uvedené podmínky platí obecně pro kroužkování jakýchkoli druhů ptáků. Pro kroužkování silně a kriticky ohrožených druhů podle zákona o ochraně přírody a krajiny získala Kroužkovací stanice výjimku, která je platná do konce roku 2005 a platí pro všechny kroužkovatele.¹⁴ Po ukončení její platnosti se předpokládá legalizace kroužkování těchto druhů prostřednictvím odchylky. Pokud by odchylka stanovena nebyla, musel by každý kroužkovatel sám žádat o vydání výjimky na každý konkrétní druh.

Podobná výjimka či odchylka pro odchyt a kroužkování druhů v kategorii ohrožených a ptáků obecně chráněných zatím neexistuje, každý kroužkovatel by si měl sám požádat o udělení výjimky nebo odchylky příslušný orgán ochrany přírody. V současnosti probíhají jednání o vydání hromadné odchylky pro kroužkování, která by měla zavést podobný režim jako projekt pokusu v případě zákona o ochraně zvířat proti týrání.

Ornitologický odchyt není odchycem ani lovem podle zákona o myslivosti, protože ten je

i ve smyslu příslušné evropské legislativy míněn jako odchyt resp. lov za účelem přivlastnění si zvěře. Kroužkovatel si ptáka nepřivlastňuje, ani tak nemíní činit, proto se na něj omezení daná zákonem o myslivosti nevztahují.

Jako spolupracovník Kroužkovací stanice Národního muzea chytám ptáky do sítí v rákosině v přírodní rezervaci. Mám výjimku pro kroužkování na této lokalitě. Myslivecká stráž chce kontrolovat mé auto a vykázat mě z lokality, protože nemám povolení od mysliveckého hospodáře.

Myslivecká stráž je oprávněna kontrolovat vozidlo pouze za účelem zjištění, zda se v něm nenachází nelegálně ulovená zvěř. Ke kroužkování (v přírodní rezervaci ani nikde jinde) není třeba povolení mysliveckého hospodáře ani orgánu státní správy myslivosti.

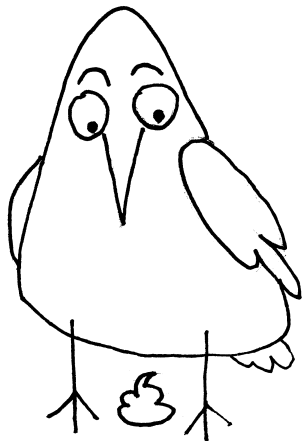
Jediným obecně dovoleným způsobem odchytu je odchyt do sítí v rámci ornitologického výzkumu. Schválený projekt pokusu Kroužkovací stanice NM umožňuje navíc kroužkovatelům provádět při dodržení všech podmínek opakovanou kontrolu hnízd, odchyt do sklopek, vrší a voliér, použití atrap predátorů, konkurentů nebo hnízdního parazita i použití reprodukováného hlasu a světla. Projekt pokusu umožňuje spolupracovníkům značit ptáky klasickými kroužky s nápisem N. MUSEUM PRAHA, plastovými barevnými kroužky, krčnými límci (vrubozobí), křídelními a nosními značkami, krátkodobým barvením peří, případně vyslačem pro telemetrické sledování. Upozorňujeme, že zde uvedený přehled je pouze informativní, kroužkovatelé jsou povinni seznámit se se všemi detaily, za

¹³ § 17 zák. č. 246/1992 Sb.

¹⁴ Zprávy ČSO č. 49/1999, str. 26–28

nichž je možno tu kterou metodu odchyty nebo značení použít. V případě, že kroužkovatel používá jako návnadu vycpaninu (např. výra), jedná se o držení mrtvého jedince a držitel je povinen na výzvu prokázat jeho legální původ, nejlépe pomocí písemné dokumentace.

Kroužkování mladých i dospělých ptáků na hnízdě bývá občas příčinou konfliktů mezi ornitology navzájem i mezi kroužkovateli a státní ochranou přírody. Žádný právní předpis toto výslovně nereguluje, je však třeba mít na mysli, že rozmnožování je tou částí životního cyklu ptáků, kdy jsou zvláště citliví na vyrušování. Je nutné dodržovat pravidla stanovená Kroužkovací stanicí NM, která omezují kroužkování koloniálních a „konfliktních“ druhů. Kroužkování je třeba provádět v souladu se zásadami dobré praxe, kroužkovatel musí sám na základě svých zkušeností posoudit, zda jeho činnost nemůže mít negativní následky. Kroužkováním mláďat nesmí dojít k jejich ohrožení.

Průkaz kroužkovatele a s ním spojená oprávnění nenahrazují povolení ke vstupu a vjezdu do chráněných území, kam je vstup nebo vjezd zakázán (kapitola 5.1.5). Doporučujeme před kroužkováním v národních parcích, v chráněných krajinných oblastech, v národních přírodních rezervacích, v národních přírodních památkách, v přírodních rezervacích, v přírodních památkách i v přechodně chráněných plochách a v pračích oblastech informovat se u příslušného orgánu o omezeních platných pro tu kterou lokalitu a případně požádat o potřebná povolení.

3.3.4 Odběry vzorků

Jednou z metod invazivního výzkumu ptáků jsou odběry vzorků krve a jiných tkání, zejména peří, za účelem další analýzy (cílem může být získání vědeckých poznatků o potravních zvyklostech, o parazitech, atd.).

Vesmíš jde o činnosti spojené s přímým kontaktem s ptákem, kdy se výzkumník neobejde bez porušení integrity živočicha, byť na zlomek vteřiny. Proto je nutné dbát především povinností vyplývajících z předpisů na ochranu zvířat proti týrání – podobným činnostem se lze věnovat pouze na základě schváleného projektu pokusu a je třeba respektovat obecné povinnosti při provádění pokusu. V případě chráněného druhu je nutné mít příslušnou výjimku. U ostatních druhů ptáků stačí respektovat ustanovení na jejich ochranu nebo požádat o vydání odchylky. V případě druhu, který je zároveň zvěř podle zákona o myslivosti, je třeba si počínat tak, aby při těchto činnostech nedošlo k rušení zvěře při hnízdění a aby nepůsobily záporně na život zvěře jako volně žijících živočichů.¹⁵

Bez projektu pokusu a dalších náležitostí lze sbírat pouze vypelichané peří, zbytky potravy, trus nebo vývržky, a to pouze za předpokladu,

že při této činnosti nedojde k rušení ptáků (např. pravidelný odběr vývržků z hnízdní dutiny sov je v době hnízdění rušením).

3.3.5 Vyvěšování a kontroly budek a hnízdních podložek

K umístování budek na strom je nutný souhlas majitele pozemku, na kterém strom stojí. Strom je považován za součást pozemku, jde o zásah do sféry vlastnického práva.¹⁶ V případě vyvěšování budek v chráněných územích (a na památné stromy) je třeba vždy věc konzultovat s orgánem ochrany přírody a případně získat souhlas. Budky, umělá hnízda ani hnízdní podložky by se neměly věšet na sloupy elektrického vedení – je třeba vzít v úvahu zákaz umístování jakýchkoli konstrukcí v ochranných pásmech nadzemního elektrického a telekomunikačního vedení.¹⁷

Na zahradě mám dvě budky pro sýkory, které každý rok na jaře kontroluji a na podzim čistím.

Zakázáno je škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje ptáků, podzimní čištění budek je zcela v pořádku.

Jarní kontroly je třeba omezit tak, aby nedocházelo k ohrožení hnízdění.

Kontroly budek jsou stejně jako kontroly hnízd (kapitola 3.3.1) z pohledu zákona hraniční činností. Ornitolog musí jako odborník posoudit, zda jeho činností nemůže dojít k rušení chráněného druhu,¹⁸ to jej ale nezbavuje odpovědnosti za případné porušení zákona.¹⁹ Takováto

činnost je pak možná pouze na základě udělené výjimky. V praxi je obstarání výjimky nezbytné v případě cíleného vyvěšování budek pro určitý chráněný druh, resp. v případě plánovaného výzkumu, který zahrnuje více kontrol nebo další manipulaci s vejci a mláďaty.

3.4 LOV PTÁKŮ

3.4.1 Myslivecký lov

Zákon o myslivosti přesně určuje, kdo a za jakých podmínek je oprávněn lovit. Kdo loví zvěř, musí mít u sebe lovecký lístek, povolenku k lovu a potvrzení o povinném pojištění; při lovu se zbraní též zbrojní průkaz a průkaz zbraně a při lovu s loveckým dravcem jeho evidenční kartu.²⁰ Povolenku k lovu může získat pouze držitel loveckého lístku. K získání loveckého lístku je mimo jiné třeba být trestně bezúhonný, starší 16 let a vykonat myslivecké zkoušky.

Pouze některé druhy volně žijících zvířat jsou zvěří,²¹ a jen některé z nich je možné běžně lovit. Jsou to tak zvané druhy, které je možno obhospodařovat lovem. K jejich lovu je stanovena řada podmínek, z nichž nejvýznamnější je určený způsob a doba lovu,²² resp. doba hájení (tabulka 3.4.1). Obecně platí, že jedinými možnými způsoby lovu je lov odpovídající palnou zbraní, lov loveckým dravcem (kapitola 4.7) a v některých případech odchyt.

Na letištích lze celoročně lovit všechny uvedené druhy pernaté zvěře, které by mohly ohrozit bezpečnost leteckého provozu.

Při nedodržení kterékolik ze stanovených podmínek se lovec stává pytlákem bez ohledu na to, zda jinak je k lovu oprávněn či nikoli.

16 zák. č. 40/1964 Sb.

17 § 46 zák. č. 458/2000 Sb., a § 92 zák. č. 151/2000 Sb.

18 ve smyslu rušení, které by mohlo mít nepříznivý vliv např. na průběh hnízdění. Protože rušení není přesně definováno, je třeba vycházet z obecného účelu zák. č. 114/1992 Sb. a smyslu zvláštní druhové ochrany.

19 pokud by k rušení došlo, přestože nebylo předpokládáno.

Vycházíme analogicky z obecné konstrukce přestupku ve formě vědomé nedbalosti podle § 4 zák. č. 200/1990 Sb.

20 § 46–48 zák. č. 449/2001 Sb.

21 § 2 zák. č. 449/2001 Sb.

Tabulka 3.4.1: Doby lovu pernaté zvěře

bažant královský – kohout	16. 10. – 15. 3.
bažant královský – slepice	16. 10. – 31. 12. pouze v bažantnicích
bažant obecný – kohout	16. 10. – 31. 12. ve volné krajině ²³
bažant obecný	16. 10. – 31. 1. pouze v bažantnicích ²⁴
bažant obecný	1. 9. – 31. 12. pouze lov dravcem
hrdlička zahradní	16. 10. – 15. 2.
holub hřivnáč	1. 8. – 31. 10.
husa běločelá	16. 8. – 15. 1. lov na honech pouze ve středu, v sobotu a v neděli
husa polní	16. 8. – 15. 1.
husa velká	16. 8. – 15. 1.
kachna divoká	1. 9. – 30. 11. lov na honech pouze ve středu a v sobotu
krocen divoký – krocen	1. 10. – 31. 12. 15. 3. – 15. 4.
krocen divoký – krůta	1. 10. – 31. 12.
lyska černá	1. 9. – 30. 11. lov na honech pouze ve středu a v sobotu
perlička obecná	16. 10. – 31. 12.
polák chocholačka	1. 9. – 30. 11. lov na honech pouze ve středu a v sobotu
polák velký	1. 9. – 30. 11.
straka obecná	1. 7. – konec února
vrána obecná	1. 7. – konec února

3.4.2 Pytláctví, ilegální pronásledování

Pojem „pytláctví“ podle trestního zákona²⁵ v současnosti zahrnuje nejen klasické pytláctví (lov bez patřičných oprávnění), ale i jinak legální lov s porušením některých podmínek zákona o myslivosti, dále lov v rozporu s předpisy na ochranu přírody a protiprávní usmrcení pro jiné účely než získání trofeje a masa. Jedná se zejména o likvidaci tzv. „škodné“, např. střílení dravců a sov a vystřelování jejich hnízd, líčení želez a jestřábích košů nebo pokládání otrávených návnad.

Nutným předpokladem pro klasifikaci takového jednání jako pytláctví je, aby byl uloven (usmrcen) druh, který je zvěří, nebo aby činnost k tomuto cíli alespoň směřovala. Pokud je nelegálně usmrcen (uloven) druh, který není zvěří, jde o přestupek proti zákonu o ochraně přírody a krajiny, v závažných případech i o trestný čin na tomto poli.²⁶ U chráněných druhů, které jsou současně zvěří, může jít o souběh obou trestných činů.

Přestupkem nebo trestným činem je i používání některé ze zakázaných metod odchytu, mezi něž patří oka, tlučky, sítě, smyčky, železa,

22 Zakázané způsoby lovu stanoví § 45 zák. č. 449/2001 Sb.,

§ 14 zák. č. 246/1992 Sb. a může je stanovit i prováděcí předpis k zák. č. 114/1992 Sb. V praxi jsou ve všech zmíněných předpisech seznamy zakázaných způsobů lovu (odchytu) takřka shodné.

Doby lovu stanoví vyhl. č. 245/2002 Sb. Některá její ustanovení pozbyla platnosti dnem vstupu ČR do EU.

23 Obě pohlaví bažanta obecného je možno lovit i odchytom od 1.1.

do 31.3., s výjimkou bažantnic. Na stejném honebním pozemku lze lovit bažanta obecného pouze dvakrát v roce s výjimkou bažantnic a lovu pomocí dravců.

24 Obě pohlaví bažanta obecného lze v bažantnicích lovit odchytom od 1.2. do 31.3.

25 § 178a zák. č. 140/1961 Sb.

26 § 181f–181h zák. č. 140/1961 Sb.

otrávené návnady, jestřábí koše, chytání na lep, střelení lukem nebo kuší, střelení pomocí víceranné automatické zbraně, použití zbraně s elektronickým zaměřováním, chytání pomocí magnetofonu, zrcadel, nočního světla nebo za použití živých zvířat jako návnady.²⁷ Železa a lepicí pasti je zakázáno i vyrábět, dovážet a prodávat.²⁸ Zakázané způsoby lovu a odchytu se nevztahují na některé specifické případy, jako je deratizace (prováděná v souladu s veterinárním zákonem²⁹) nebo kroužkování, kterému je věnována zvláštní kapitola 3.3.3.

Soused je holubář a na dvoře má past na chytání dravců, kteří mu na holuby útočí.

Toto počínání není legální, je třeba jej ohlásit České inspekci životního prostředí, státnímu zastupitelství nebo Policii ČR.

Za ilegální pronásledování mohou být uděleny vysoké pokuty a dokonce i trest odnětí svobody až na osm let.³⁰

3.4.3 Ptáci způsobující škody

Řada ptáčích druhů může způsobovat méně i více závažné škody na majetku nebo může být jinak obtížná. Nejčastěji vznikají konflikty u dravců, kteří útočí na hospodářsky chovaná zvířata, u rybožravých ptáků (kormorán, volavka), u špačků na vinicích. Občas si lidé stěžují i na znečištění pod hnízdy havranů nebo jiříček či na strakapoudy poškozující polystyrenové zateplení budov. Pro všechny tyto situace shodně platí, že jakýkoli zásah proti škodícím jedincům (nebo hejnu, druhu) je možný

pouze na základě vydaného povolení k zamýšlené činnosti.

V případě jakéhokoli konfliktu musí být prvním krokem pokus zamezit škodám ochrannými opatřeními (zamezení přístupu, různé způsoby plašení apod.). To sice není přímo stanoveno žádným právním předpisem, je to ale nezbytným předpokladem pro kladné vyřízení případné pozdější žádosti o odchyt nebo usmrcení škodících ptáků. Navíc ve většině případů vhodně zvolená ochranná opatření škodám buďto zcela zamezí nebo je sníží na únosnou úroveň (prkénko připevněné pod hnízdem jiříček zabrání znečišťování lépe než odstraňování hnízd).

V případě, kdy alternativní ochranná opatření nejsou možná nebo nejsou účinná, je možno výjimečně přistoupit k invazivnímu zásahu, v praxi většinou k přímé likvidaci škodícího jedince. K tomu je třeba požádat o povolení; který úřad je příslušný, to závisí na kategorii ochrany škodícího ptáka (kapitola 6). Povolit zásah spočívající v odstřelu, odchytu, odebrání vajec nebo ničení hnízd je možné pouze v případě, že neexistuje jiné uspokojivé řešení (plašení se ukázalo jako neefektivní) a takovýto zásah je potřebný v zájmu veřejného zdraví, letecké bezpečnosti či při prevenci závažných škod na úrodě, domácích zvířatech nebo rybářství.³¹ Orgán, který rozhodnutí vydává, musí stanovit řadu podmínek, které je třeba dodržet.

Ministerstvo životního prostředí může stanovit paušální odchylný postup pro blíže neurčený okruh osob. Zásahy podle takového odchylky se pak řídí postupem, který je v ní uveden. V době přípravy příručky není vydána žádná paušální odchylka, připravuje se odchylka

27 § 14 zák. č. 246/1992 Sb.

28 § 5 zák. č. 246/1992 Sb., Nařízení č. 3254/91/EHS

29 § 14 zák. č. 246/1992 Sb.

30 § 178a, 181f, 181g, 181h zák. č. 140/1961 Sb.

31 § 5b a § 56 zák. č. 114/1992 Sb., v textu jsou uvedeny pouze k ptákům relevantní důvody a situace

k zabránění škodám na rybách způsobených kormorány a volavkami a odchylka k zabránění škodám působených špačky na vinicích.

Strakapoud vyklovává díry do polystyrenového zateplení obytného domu.

Chci se ho nějak zbavit.

K odchytu nebo přímé likvidaci škodícího ptáka je třeba povolení. Individuální odchylku (§ 5b zák. č. 114/1992 Sb.) pro druhy obecně chráněné (strakapoud velký) může vydat obecní úřad obce s rozšířenou působností (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy). Doporučujeme vyzkoušet různé způsoby plašení.

Je-li nutné vlastní zásah provádět lovem, je třeba po získání povolení podle zákona o ochraně přírody a krajiny získat ještě povolení k takovému lovu od orgánu státní správy myslivosti, kterým je krajský úřad. Ten může v případě potřeby povolit lov i na nehonebních pozemcích, lov mimo stanovenou dobu lovu, případně lov druhů, které nejsou zvěř. V rozhodnutí pověřit uživatele honitby nebo přímo osoby, které zásah provedou. Pověřené osoby jsou pak oprávněny vstupovat se souhlasem vlastníka se zbraní, případně s loveckým dravcem na určené pozemky a provádět vlastní lov podle podmínek uvedených v rozhodnutí (denní doba, koordinace postupu osob atd.). Těmto osobám patří i ulovená zvěř.³²

3.4.4 Vyláčení náhrad za škody způsobené ptáky

Podle zákona o myslivosti hradí škody způsobené zvěř, kterou lze lovit, uživatel honitby.³³

³² § 40 a 41 zák. č. 449/2001 Sb.

³³ § 52 zák. č. 449/2001 Sb.

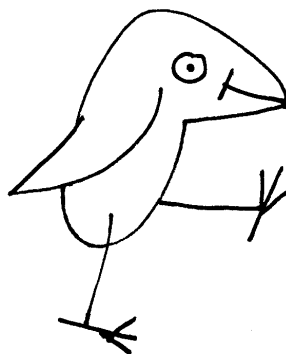
³⁴ zák. č. 115/2000 Sb.

V praxi jde zejména o škody na zemědělských plodinách či lesních porostech. Zákon vypočítává i škody způsobené zvěř, které se neuhradují.

Náhradu za škody způsobené volně žijícími ptáky lze uplatňovat pouze u kormorána velkého.³⁴ Žádost o náhradu škody je třeba podat krajskému úřadu do 10 dnů ode dne, kdy se postižený o škodě dověděl, nejpozději však do 6 měsíců ode dne, kdy ke škodě došlo. U žádosti je třeba doložit a prokázat výši škody (škoda může vzniknout jen na něčím majetku, žádat mohou tedy pouze majitelé nebo nájemci rybníků s chovem ryb; nelze uplatňovat náhradu škody na tekoucích vodách).

3.5 Získávání živých ptáků z přírody

Čižba a s ní spojený chov ptáků v zajetí byly velmi populárními činnostmi řadu staletí. Dosud mnoho lidí chová ptáky nebo zatouží po tom, mít krásně zbarveného stehlíka či majestátního orla doma. Bohužel zájem je větší, než je příroda schopna uspokojit, čemuž odpovídají i zákonná omezení získání ptáků z volné přírody. Nejdůležitějším předpisem v této oblasti je zákon o ochraně přírody a krajiny, i když této sféry se dotýká i zákon na ochranu zvířat proti týrání a předpisy CITES. Samotnému chovu v zajetí a s ním spojenými úkony (prodej, koupě atd.) je věnována celá kapitola 4, zde uvádíme pouze možnosti získání živočichů z přírody.

Volně žijící živočichové nejsou předmětem vlastnictví, neboť jsou z právního pohledu věcí, kterou nelze ovládat.³⁵ Lze říci, že všichni volně žijící ptáci a zvířata „nejsou ničtí“. Předmětem vlastnictví se pták nebo zvíře může stát pouze na základě legálního způsobu nabytí, což je např. kupní smlouva, výjimka ze zákazu odchytu nebo nález uhynulé zvěře držitelem práva myslivosti. Nález uhynulého ptáka, který není zvěř, zákon neupravuje, lze jej tedy považovat za legální způsob nabytí.

Ujal jsem se zvonka se zlomeným křídlem, který již nebude létat. Chci si jej ponechat.

Je nutno bez odkladu požádat o odchylku (§ 5b zák. č. 114/1992 Sb.) z obecné ochrany ptáků. Individuální odchylku pro druhy obecně chráněné může vydat obecní úřad obce s rozšířenou působností (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy).

Platí zákaz odchytu ptáků jakýmkoliv způsobem a držení ptáků.³⁶ To se vztahuje jak na dospělce, tak na všechna vývojová stadia včetně vajec. Tyto zákazy neplatí pro druhy, jejichž lov je povolen.³⁷

K umožnění odchytu ostatních druhů lze za přísných podmínek udělit výjimku resp. odchylku. Správní orgán je může udělit jen při splnění řady podmínek. Žadatel je povinen prokázat existenci jiného veřejného zájmu výrazně převyšujícího zájmy ochrany přírody³⁸ a neexistenci jiného uspokojivého řešení např. není možné druh získat z již existujícího chovu. Správní orgán pak musí posoudit, zda odch-

tem skutečným na základě výjimky nedojde k ohrožení příznivého stavu druhu z hlediska jeho ochrany. Výjimka ze zákazu ve svých důsledcích může znamenat buď dočasný zásah do populací druhů nebo zásah s trvalými následky, zde by měl správní orgán rozhodovat velmi uvážlivě. V daných souvislostech je třeba poznamenat, že pokud by se udělování výjimek stalo pravidlem, dojde k popření obsahu a cíle příslušné legislativy a celá druhová ochrana tím ztrácí smysl.

Na balkóně mi hnízdí poštolky, chci nejslabší mládě odebrat a vyvcvičit si je.

K odebrání (odchytu) je třeba předem požádat o odchylku (§ 5b zák. č. 114/1992 Sb.) z obecné ochrany ptáků. Individuální odchylku pro obecně chráněné druhy může vydat obecní úřad obce s rozšířenou působností (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy). Po jejím získání je třeba požádat o souhlas k chovu zvěře v zajetí (§ 7 zák. č. 449/2001 Sb.). Může jej vydat krajský úřad.

Zároveň je nutno požádat krajskou veterinární správu o povolení k chovu nebezpečných druhů zvířat (§ 13 zák. č. 246/1992 Sb. – poštolka obecná je, jako všichni dravci, nebezpečný druh).

Na chovanou poštolku obecnou se nevztahuje povinnost registrace, přestože je CITES A, neboť jde o druh volně žijící v přírodě ČR.

Zvláštním případem odchytu, který může vést k přivlastnění, je ujmout se zraněného, zesláblého nebo jinak handicapovaného jedince. Tomuto tématu je věnována samostatná kapitola 4.8.

35 zák. č. 40/1964 Sb.

36 § 5a zák. č. 114/1992 Sb. a § 14 zák. č. 246/1992 Sb.

37 § 5a zák. č. 114/1992, § 2 zák. č. 449/2001 Sb.

38 *Taxativní výčet důvodů je uveden v § 56 zák. č. 114/1992 Sb.*

3.6 SBĚRATELSTVÍ A PREPARACE

Nenávrtně pryč je doba, kdy se výskyt vzácného druhu ptáka dokumentoval jeho zastřelením a uložením v některé sbírce. Z pohledu dnešní ochrany přírody je takovýto způsob dokumentace zcela nepřijatelný, stejně jako vytváření sbírky ptačích vajec. Přesto ale mnohá muzea spravují cenné ornitologické sbírky, které jsou považovány za národní kulturní dědictví.³⁹ Mnoho myslivců má doma vypchané ptáky a řada ornitologů vytváří srovnávací sbírky peří.

3.6.1 Sběr mrtvých ptáků, vajec a hnízd v přírodě

Sběr vajec ve volné přírodě, a to i prázdných, a jejich držení je výslovně zakázáno. Stejně je zakázáno odstraňování hnízd všech druhů. K cílenému sběru opuštěných snůšek nebo hnízd, např. pro vědecké účely, je vždy potřeba povolení orgánu ochrany přírody.

Nalezeného mrtvého jedince je možné sebrat a zpracovat, není-li tím sledován komerční účel. Zakázán je pouze jejich prodej včetně výměny, držení, přeprava a nabízení za účelem prodeje. Tento zákaz se vztahuje jak na mrtvé jedince jako takové, tak na výrobky z nich (preparáty) nebo jejich části (peří, lebky).⁴⁰ Nalezeného mrtvého ptáka lze tedy sebrat a ponechat si jej, případně jej darovat muzeu bez obav, že by se nálezce či pracovník muzea dostal do konfliktu se zákonem.

Obecná možnost přivlastnit si nalezeného uhynulého ptáka neplatí pro druhy, které jsou zvěří podle zákona o myslivosti. Uhynulá zvěř patří uživateli honitby, nalezené jedince těchto druhů je třeba odevzdat mysliveckému hospodáři honitby, ve které byli nalezeni.⁴¹

Jsem kurátorem muzea a obyvatelka města mi donesla mrtvou vlaštovku, která narazila do skla autobusové zastávky.

Sběr uhynulých jedinců pro nekomerční účely je možný bez dalších náležitostí. K preparaci ohrožených druhů (vlaštovka obecná) je třeba povolení krajského úřadu (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správ). Držitel mrtvého jedince je povinen na vyzvání prokázat legální původ jedince, v případě muzea je vhodné vést evidenci převzatých živočichů spolu s datem převzetí a údaji o nálezci, nejlépe s jeho podpisem.

3.6.2 Preparace

Preparování mrtvých obecně chráněných ptáků není zakázáno ani omezeno. Kdokoli si může legálně získaného ptáka vypreparovat nebo nechat kdekoli vypreparovat.

Chráněné druhy lze preparovat pouze na základě povolení⁴² vydaného příslušným orgánem ochrany přírody, kterým je krajský úřad (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy). Preparátor je povinen vést knihu záznamů, ve které eviduje údaje stanovené v povolení. Kdokoli si může nechat vypreparovat legálně získaného chráněného ptáka u preparátora, který má příslušné povolení.

Zakázán je však prodej mrtvých ptáků, včetně jakýchkoliv rozpoznatelných částí ptáků nebo výrobků nich.⁴³ Preparátor ani nikdo jiný nesmí tedy preparát prodat ani jinak komerčně využívat (vystavovat, nabízet k prodeji, apod.). Tento zákaz se nevztahuje na ptáky, kteří jsou lovnou zvěří. Výjimku ze zákazu může udělit

39 zák. č. 122/2000 Sb.

40 § 5a zák. č. 114/1992 Sb.

41 § 43 zák. č. 449/2001 Sb.

42 § 50 zák. č. 114/1992 Sb. a § 16 vyhl. č. 395/1992 Sb.

43 § 5a zák. č. 114/1992 Sb.

úřad obce s rozšířenou působností (na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem jejich správy).

3.6.3 Správa sbírek, prokazování původu

Z předchozích odstavců je patrné, že není apriori zakázáno budovat sbírku vycpanin nebo ptačího peří, pokud jsou exponáty získávány pouze náhodným sběrem uhynulých jedinců a pokud tím není sledován komerční účel. Nicméně kdokoli má takové ptáky v držení, je povinen na výzvu prokázat jejich zákonný původ a svou totožnost. Původ je třeba prokázat pomocí písemné dokumentace, pouze výjimečně se kontrolní orgán může spokojit i s čestným prohlášením. U sbírkových institucí, jako jsou muzea, je třeba vést velmi pečlivě záznamy o původu exemplářů zařazovaných do sbírky, pokud možno včetně údajů o nálezci, okolnostech nálezu atd.

Mám doma několik starých vycpaných ptáků po otci – myslivci, mimo jiné orla skalního a výra velkého.

Pokud byly preparáty získány před 28.4.2004, je jejich držení i nadále legální. Držitel ale musí na výzvu prokázat jejich legální nabytí, nejlépe pomocí písemné dokumentace. V případě, že písemná dokumentace neexistuje a ostatní okolnosti toto tvrzení podporují (např. zjevné stáří jedince), může se kontrolní úřad spokojit s čestným prohlášením.

Využití sbírkových předmětů muzejními institucemi není považováno za komerční využití, je tedy možné bez dalších náležitostí (nejedná-li se o komerční zápůjčku). K prodeji

soukromých sbírek (vycpanin, ale i peří) je třeba odchylka či výjimka ze zákazu prodeje, u druhů CITES A navíc výjimka ze zákazu obchodních činností CITES (kapitola 4.11).

3.7 NEÚMYSLNÉ OHROŽENÍ PTÁKŮ

K neúmyslnému zraňování či zabíjení ptáků nebo zničení jejich hnízd a vajec dochází při celé řadě činností od lesní těžby, přes údržbu budov, budování pozemních staveb a použití chemických prostředků v zemědělství až po nevhodnou regulaci hladiny ve vodních nádržích.

Zákon o ochraně přírody a krajiny zakazuje úmyslné usmrcování, vyrušování nebo odstraňování hnízd všech druhů ptáků.⁴⁴ Dochází-li k ohrožení ptáků neúmyslně, v rámci jiné činnosti, není tato činnost sama o sobě nelegální. Jsou-li ale způsobené následky významným ohrožením druhu, jeho populace nebo prostředí, může orgán ochrany přírody, obvykle Česká inspekce životního prostředí, nařadit omezení či zákaz rušivé činnosti.⁴⁵

U chráněných druhů se úmysl nezkoumá, poškozování jejich sídel a jejich usmrcování je zakázáno vždy (s výjimkou ohrožených druhů, u nichž je pro zásahy v rámci běžného obhospodařování majetku nutné předchozí stanovisko příslušného orgánu).⁴⁶ Je tedy povinností každého ověřit si před uskutečněním činnosti možné ohrožení chráněných druhů, a v případě nutnosti požádat o stanovisko nebo výjimku příslušný úřad ochrany přírody. Podmínkou udělení výjimky může být realizace náhradních či ochranných opatření. Neznalost nebo víra, že k ohrožení nedojde, nezbavuje odpovědnosti v případě, že k ohrožení nebo zničení chráněných živočichů dojde.

Při rekonstrukci nebo stavbě nového elektrického vedení je vždy povinné zabezpečit je proti úhynům ptáků.⁴⁷

⁴⁴ § 5a zák. č. 114/1992 Sb.

⁴⁵ § 66 zák. č. 114/1992 Sb.

⁴⁶ § 50 zák. č. 114/1992 Sb., § 16 vyhl. č. 395/1992 Sb.

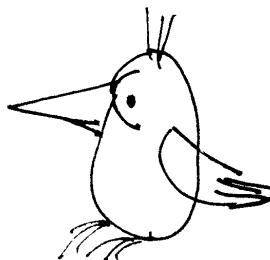
⁴⁷ § 5a zák. č. 114/1992 Sb.

Značně negativní důsledky může mít nevhodná regulace vodní hladiny v době hnízdění. Zaplavování hnízd lze zabránit úpravou manipulačních či provozních řádů vodních děl, do kterých by měly dotčené orgány ochrany přírody (na území NP či CHKO jejich správy, na ostatním území obecní úřady obcí s rozšířenou působností) prosadit zásady ochrany přírody.

U větších investičních projektů, záměrů a koncepcí je nutné jejich preventivní hodnocení z hlediska vlivů na životní prostředí.⁴⁸ Provádí se obvykle biologické hodnocení podle zákona o ochraně přírody, a v případě, že se jedná o vliv na evropsky významnou lokalitu soustavy NATURA 2000, provádí se speciální posuzování vlivů záměru či koncepce. Zároveň se provádí i zjišťovací řízení nebo přímo posuzování vlivů na životní prostředí.⁴⁹

Jako správce toku provádím úpravy břehových porostů po jarní povodni.

Odstranění povodňových škod je dovoleno vodním zákonem (§ 83 zák. č. 254/2001 Sb.), není podle něj nutné získat předchozí souhlas k zásahu do významného krajinného prvku. Avšak v případě, že by činnost mohla způsobit nedovolenou změnu přírody, může Česká inspekce životního prostředí takovou činnost omezit nebo zakázat. Docházeli k ohrožení biotopu některého druhu, musí správce vodního toku získat příslušné povolení (odchylku a výjimku – § 5b resp. § 56 zák. č. 114/1992 Sb.).

48 § 45b, 45i, 67 zák. č. 114/1992 Sb.

49 zák. č. 100/2001 Sb. a příloha 1 k tomuto zákonu